

EXISTUJE STRAUSSOVSKÁ ZAHRANIČNÁ POLITIKA?

WALLER R. NEWELL

písané pre K&K

Ako príslušníka akademickej obce všeobecne považovaného za straussovca, ma nedávno vyvedlo z miery, že som spájaný s hnutím, ktoré údajne ovláda svet. Záplava článkov v americkej a v britskej tlači hlása, že vojenské intervencie Bushovej administratívy majú korene v skrytom vplyve Lea Straussa prostredníctvom jeho prívržencov na vysokých postoch v Bielom dome.

Strauss je už tridsať rokov mŕtvy. Bol autorom mnohých brilantných, ale náročných kníh o filozofoch ako napríklad o Platónovi a Spinozovi. O praktickej politike písal minimálne a o Spojených štátoch takmer vôbec. Pripadá mi viac ako zvláštne, že práve on by mal byť považovaný za duchovného otca republikánskeho plánu na globálnu hegemoniu.

V čom spočíva faktický základ tohto nepodloženého tvrdenia? Mám určité osobné skúsenosti, ktoré sú z hľadiska spojitosti medzi straussovcami a neokonzervatívnou zahraničnou politikou relevantné. Počas štúdia na Yalskej univerzite som pracoval ako vedecký asistent pre prechodný tím prvej Reaganovej administratívy. Dostal som sa tak do kontaktu s viacerými ľuďmi, ktorí sú teraz vyššími úradníkmi Bushovej administratívy, alebo majú blízko k jej názorom, vrátane Paula Wolfowitza, Abrama Shulského a Charlesa Fairbanka.

Skúsenosť ma privedla k záveru, že dotyk so Straussovým učením nebol pre ich politické postoje celkom bezvýznamný, je to však najmenej dôležitý vplyv. Zoberme si Wolfowitza, ktorý býva najčastejšie uvádzaný ako dôkaz Straussovho vplyvu na ideologické jadro moci. V protiklade k obrazu, aký o ňom šíria tí, čo sú fascinovaní konšpiračnými teóriami, Wolfowitz nie je nejaký divoch, ktorý zoskočil padákom rovno do Oválnej pracovne kvôli tajným ideologickým zámerom. Je kariérnym štátnym zamestnancom, ktorý pracoval pre republikánskych aj pre demokratických prezidentov. Medzi spolupracovníkmi je známy rozvážnosťou a pokojom. Wolfowitzov dnešný vplyv je výsledkom tridsiatich rokov profesionálnych skúseností počas stúpania po rebríčku vládnych postov. Hoci ako študenta ho straussovci ovplyvnili, oveľa väčší dosah na formovanie jeho pohľadu na svetové udalosti mal Albert

Wohlstetter, profesor medzinárodných vzťahov na Chicagskej univerzite.

Aj Shulsky a Fairbanks, podobne ako iné osobnosti s blízkym vzťahom k Bushovej administratíve, študovali u Straussových žiakov, ako sú Allan Bloom a Harvey Mansfield. Ale ich politické preferencie sa dajú vysvetliť oveľa jednoduchšie než skúmaním Straussových prác. Vyjadrujú všeobecnú evolúciu neokonzervatizmu, od jeho počiatkov s demokratmi typu Daniela Patricka Moynihana a Scoopa Jacksona. Tu začínali mnohí z tých, ktorí sú dnes spájaní s Bushovou administratívou a jej postojmi. Netreba ich však obviňovať z tajných straussovských postojov. Veď všetko, čo neokonzervatívci hlásajú, bolo už dávnejšie uverejnené a bez väčšej námahy by sme to našli v ich publikáciách a služobných záznamoch.

Počiatky neokonzervatizmu siahajú k nespokojným demokratom, ktorí nadobudli presvedčenie, že ich stranu, otrásenú tým, ako Lyndon Johnson mizerne riešil vietnamský konflikt, ovládli pacifisti, izolacionisti a *one-worldism*, ktorých stelesnením bol George McGovern. Nech už to bolo akokoľvek, urputný liberálny medzinárodný intervencionizmus F. D. Roosevelta, Trumana, Achesona a J. F. Kennedyho sa presťahoval do Nixonovej administratívy. Stiahnutie sa demokratov z centra medzinárodnej politiky zosilnelo za Jimmyho Cartera, ktorý bol známy kritikou Ameriky za jej „prlíšný strach z komunizmu“. Keď sa ľavicové elity čoraz viac pobláznili do socializmu tretieho sveta a do zničujúceho presvedčenia, že Amerika je zodpovedná za všetky choroby tohto sveta, Moynihan ako veľvyslanec OSN položil svoju známu otázku Kto to vie lepšie? Amerika nebola dokonalá, existovala však lepšia alternatíva ako je parlamentná demokracia, pluralizmus, občianska sloboda a voľný trh?

Tu sa v celom rozsahu zrodil neokonzervatizmus. Ľudia ovplyvnení Moynihanom, ako Elliott Abrams a Charles Fairbanks, si osvojili Carterov dôraz na ľudské práva a radšej, než by pripustili, že morálna prevaha je na strane ľavice, tvrdili, že liberálna demokracia, ktorej najúspešnejším predstaviteľom sú Spojené štáty, si môže spomedzi všetkých vzájomne nezlúčiteľných politických systémov pripisovať najväčšiu zásluhu na celosvetovom rozšírení ľudských práv. Americká vojenská intervencia nemá slúžiť iba americkým záujmom (postoj Nixonu a Kissingera), ale ame-

rickým ideálom. V skutočnosti sú vlastné záujmy Ameriky neoddeliteľné od jej úsilia rozširovať dar demokracie v ďalších krajinách. Presne takéto uvažovanie treba hľadať za súčasťou vojenskou akciou Bushovej administratívy v Afganistane a v Iraku. Preto ani neprekvapuje, že mnohí z jej hlavných aktérov, vrátane Donalda Rumsfelda, Dicka Cheneyho a Wolfowitza, vzišli z evolúcie konzervatívneho uvažovania, ktorá dozrievala počas funkčného obdobia piatich republikánskych prezidentov.

Vysvetľovať dlhodobé a publikačne dostupné politické diskusie – vedené už od sedemdesiatych rokov minulého storočia – odvolávaním sa na veľkú filozofickú osobnosť Lea Straussa mi pripadá ako strelba do komára z guľometu. Čo sa týka ďalších tvrdení o údajných vzťahoch Straussa s konzervatívami, väčšina z nich sa rozplynie hneď po zbežnom oboznámení sa s jeho prácami. Márne by sme hľadali propagáciu kapitalizmu alebo libertariánizmu, čo nie je prekvapujúce, ak vezmeme do úvahy Straussov celoživotný príklon k Platónovmu a Aristotelovmu uprednostňovaniu služby všeobecnému dobru pred vlastnými záujmami. Čo sa týka tvrdení o jeho podpore kresťanskej pravice, možno ich pokladať za príhľupe, aby sme ich vyvracali. Kresťanskí konzervatívci v Spojených štátoch veľmi často nedôverujú straussovcom a majú na to dobrý dôvod. Väčšina z nich totiž verí sekulárnej liberálnej demokracii. Strauss celý život zápasil medzi rozumom a zjavením, a všeobecne sa usudzuje, že sa priklonil k rozumu. (Podľa mňa to nie je až také jednoduché, ale to už je iný a oveľa dlhší príbeh). V každom prípade, ak by sa aj ako židovský filozof rozhodol pre zjavenie, takmer s istotou by to nebol kresťanský Boh, nehovoriac už o Bohu Jerryho Falwella.

II

Mám taký dojem, že mnohí z expertov, ktorí vykresľujú Straussa ako skrytého duchovného otca súčasnej republikánskej politiky, nepolemizujú ani tak so Straussovými myšlienkami ako so samotným konzervativizmom. Asi je jednoduchšie vykonštruovať konšpiračnú teóriu, než postaviť sa zoči-voči nepríjemnej skutočnosti, že mnohé z názorov, ktoré sa pripisujú Straussovi, sú v skutočnosti názormi bežných Američanov. Zdieľajú ich rovnako muži aj ženy, všetky etnické skupiny a obidve politické strany. Aby sme to

videli zreteľnejšie, pozrime sa na niektoré tvrdenia o Straussovom škodlivom vplyve.

Tvrdí sa, že Strauss veril, že v demokracii by mala vládnuť elita najlepších. Tento názor môže súvisieť s vládcom-filozofom v Platónovej Republike. V skutočnosti Strauss hovorí o platónskej náuke, podľa ktorej v praktickej politickej agende nemôže byť nič nebezpečnejšie, než namýšľať si, že rozum môže vládnuť. Práve falošná predstava, že nejaká vládnuca skupina by mohla vlastniť definitívnu pravdu, viedla ku katastrofálnej politike totalitných režimov 20. storočia. Podľa Straussa, Platón jednoznačne stotožňuje Republiku s utópiou, nie je to teda program reformy. Neexistuje spôsob, ako by sa uvedeným konaním človeka dala nastoliť vláda rozumu. Prekážky, ktoré kladie Platónova filozofia do cesty rozumu, usilujúceho sa o moc, sú užitočným varovaním, že je lepšie prijať nedokonalosť, ako odovzdať všetku moc do rúk samozvaného múdreho muža, z ktorého sa vyklúje Stalin.

Keď *New York Times* a iní nadávajú na straussovskú elitu, v skutočnosti chcú povedať, že konzervatívci tak ako väčšina Američanov veria, že hoci máme všetci rovnaké práva, niektorí majú vďaka svojmu rozumu a usilovnej práci viac zásluh. Hoci sú si rovní s ostatnými, mali by sa uznať za ich úspechy, pričom ich mienka by mala mať väčšiu váhu. Strauss si to asi myslel tiež, ale nemá to nič spoločné s vládou filozofov alebo s Platónom. Vláda elity je vlastná liberalizmu, ktorý hlása rovnosť príležitostí za účelom oprávnenej nerovnosti výsledku.

To isté platí pre názor, podľa ktorého Strauss veril, že demokratická vláda musí svoje skutočné politické zábery tajiť pred nevedomou masou. Kritici zvyčajne poukazujú na Straussove knihy o „ezoterickej“ komunikácii a na myšlienku, že filozofi môžu svoje názory pred verejnosťou tajiť. Tento druhý bod určite nepáchne ohňom a sírou. Už u antických filozofov, po nich u svätého Augustína a neskôr až po Hegela môžeme sledovať tézu, že nie je vždy možné povedať celú pravdu verejne. V diele Zostup a pád rímskej ríše Gibbon napísal, že tento názor panoval vo všetkých filozofických školách v období antiky.

Prečo? Pretože počas celej histórie ľudstva a vo veľkej časti sveta aj dnes je nebezpečné povedať pravdu nahlas. Môže to viesť k útlaku a k smrti. To, čo chcú kritici označiť ako názor typický iba pre Straussa a do istej miery šokujúci

alebo naháňajúci hrôzu, je v skutočnosti rozšírená a všeobecne známa téza v dejinách filozofie. Sovietológovia to nazývali „ezopovská komunikácia“ – využitie mýtu alebo alegórie na vyjadrenie názorov, ktoré boli v totalite príliš nebezpečné, aby sa o nich verejne diskutovalo.

Čo sa týka obvinenia z ezoterickej komunikácie Straussových prívržencov v Bielom dome, javí sa ako dosť hlúpe, ak vezmeme do úvahy štósy ústnych aj písomných dôkazov, ktoré o svojej činnosti poskytujú Rumsfeld, Wolfowitz i ostatní hlavní aktéri. Nájde sa niekto, kto by vážne pochyboval o tom, čo si naozaj myslia o Saddámovi Husajnovi, Jásirovi Arafatovi, iránskych ajatoláhoch alebo o al-Kaíde? Za týmto obvinením možno hľadať iba rétoricky najúčinnjší spôsob, akým chce Bushova administratíva obhájiť svoje postoje pred verejnosťou, čo inak robí každá vláda.

Všetko teda smeruje k tomu, že prívrženci konšpiračnej teórie pripisujú Straussovi názory, s ktorými sa dokáže stotožniť väčšina americkej verejnosti a predkladajú jej ich v takej podobe, aby pôsobili podozrivo a obskúrne. Ide o meritokraciu, rovnosť príležitostí pre oprávnenú nerovnosť výsledku, názor, že vzdelanejší majú koniec koncov viac čo povedať o verejnej politike ako tí menej vzdelaní. Kým *New York Times* sa zdá byť absolútne šokovaný, že niekto môže mať podobné názory, v skutočnosti ich zastáva väčšina obyvateľov a pokladá ich za základné hodnoty americkej demokracie.

Pravdepodobne ich zastával aj Strauss, a to nie na nejakej zložitej filozofickej báze, ale jednoducho preto, lebo tak káže zdravý rozum – a Strauss vždy tvrdil, že základom filozofie musí byť zdravý rozum. Filozofia ho môže prekročiť, ale nesmie ho ignorovať, ináč by obetovala umiernenosť a rozvážnosť, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou dôkladného teoretického uvažovania. Nie je to tak, že Bushova administratíva by svojou vernosťou Straussovi prinášala niečo monštrózne nové. Ide o to, že počas tých desaťročí, ktoré uplynuli od čias, keď Strauss písal a prednášal, elita médií a akademickej obce sa vo svojich názoroch posunula značne doľava. Strausove názory, publikované pred dávnymi rokmi, sa nezmenili a ktoľvek sa s nimi môže zoznámiť. Vo svojej dobe boli bližšie ako dnes k strednej názorovej elite. Dnes sa zmenila názorová elita, ktorá sa posunula od centra.

III

Skôr ako môžeme rozumne zhodnotiť akúkoľvek súvislosť medzi Straussovou filozofiou a americkým konzervatizmom, musíme si ujasniť, čo máme na mysli pod konzervatizmom. V médiách iných krajín je tendencia používať na všeobecné označenie amerického konzervatizmu, t. j. zoskupenia, ktoré priviedlo Georga W. Busha na prezidentské kreslo, termín „neokonzervatizmus“. V súčasnom americkom konzervatizme však existuje niekoľko prúdov. Neokonzervatizmus je iba jedným z nich a vzťahuje sa predovšetkým na istý intervencionizmus (vojenský a iný) v záujme liberálnej demokracie proti terorizmu a tyranii. Jeho hlavnými predstaviteľmi sú Wolfowitz, Cheney a Rumsfeld.

Neokonzervatizmus je v Bielom dome pravdepodobne menšinovým názorom. Väčší vplyv má to, čo sa často nazýva tradičný konzervatizmus, t. j. striktné domáci dôraz na voľný trh, občianske slobody a obmedzenie vplyvu štátu. Táto tendencia sa dá sledovať až k Barrymu Goldwaterovi a často sa prekrýva s tým izolacionistickým prúdom v Republikánskej strane, ktorý nezabudnuteľne definoval výrok vtedajšieho kandidáta na viceprezidenta Boba Dolea z roku 1976. Dole vyhlásil, že všetky vojny v dvadsiatom storočí boli „vojnamí demokratov“ – so skrytým významom, že všetky boli omylmi, vrátane druhej svetovej vojny. Napokon, obidva uvedené prúdy sa často prekrývajú s „kresťanskou pravice“ (ktorá môže, ale aj nemusí mať tendencie k neokonzervatizmu).

Neschopnosť pochopiť tieto rozdielne prúdy pôsobila obzvlášť bizarne v britskej a európskej tlači, kde neznalosť spojená s povýšeneckým prístupom voči USA a s antipatiou voči všetkým formám konzervatizmu mala za následok niekoľko absurdných nezmyslov. Jedným z nich bolo napríklad tvrdenie, že Bushovi prívrženci predstavujú alianciu straussovcov z puritánskej oblasti južných štátov USA s kresťanskými fundamentalistami a ropnými kartelmi, aby napadli Irak v mene Krista, z nenávisťi voči barbarským moslimom, aby sa dostali k rope pod vedením „kovboja“ z Texasu (kovboj má diplomy z Yale a Harvardu a pochádza z patricijskej triedy pôvodom z Nového Anglicka, ale to nechajme bokom). Alebo iné tendencie (moje najobľúbenejšie), že John Ashcroft je straussovec. Každý, kto pozná Straussove práce, príde ihneď na to, že v nich nie je takmer nič, čo by opodstatňovalo

také priamočiare zdôvodnenie pre ktorýkoľvek z uvedených prúdov konzervativizmu, s výnimkou jedného aspektu neokonzervatívneho prúdu (z dôvodov, ku ktorým sa dostanem v ďalšej časti).

Politika, na čele ktorej stáli v Bushovej vláde Rumsfeld, Cheney a Wolfowitz, sa vyvinula z diskusií prebiehajúcich medzi rôznymi prúdmi konzervatívnej koalície, ktorá pre republikánov získala Biely dom na dvadsaťdva z posledných tridsiatich štyroch rokov. Bushova doktrína nemá pôvod v knihách Lea Straussa, ale v dialektickom názore na zahraničnú politiku, ktorý sa vyvíjal počas piatich republikánskych prezidentských období. Viacerí dňešní hlavní aktéri ako Cheney a Rumsfeld začínali u Nixona a Kissingera a ich doterajšie úspechy v Iraku a v Afganistane predstavujú úspešnú kombináciu Reaganovho idealizmu o Amerike ako o „žiarivom meste na kopci“ s nixonovsko-kissingerovskou reálpolitikou.

Republikáni si to dnes občas zdráhajú priznať, lebo sú presvedčení, že Nixonove rokovania so Sovietskym zväzom o kontrole zbrojenia neboli dostatočne nekompromisné a že mu chýbal idealizmus potrebný na vedenie ideologickej vojny v mene demokracie (nehovoriac už o Watergate). Reaganov úspech v provokovaní Sovietskeho zväzu až do jeho zrútenia by sa však nebol mohol uskutočniť bez pevného základu reálpolitiky, ktorý položil Nixon. Prestíž Ameriky by katastrofálne utrpela, ak by Nixon nebol ukončil takým rozvážnym spôsobom vietnamský konflikt. Zmiernenie medzinárodného napätia bolo značne problematické, ale otvorilo Sovietsky zväz západnému vplyvu a prinútilo ho, aby sa nemiešal do otázok severného Vietnamu, takže Amerika sa mohla primerane stiahnuť. To isté platí pre otvorenie sa Číny, bol to klasický ťah na šachovnici, ktorý narušil rovnováhu komunistickeho sveta.

Je pravdou, že Nixonova a Kissingerova politika bola často príliš cynická a nemala chuť na zrádzanie ideálov demokracie. Nezabúdajme však, že hoci Reaganova zahraničná politika bola značne idealistická, stabilizovala sa a stala sa účinnou, keď sa na čelo Ministerstva zahraničných vecí postavil George Shultz, dávny Kissingerov spolupracovník. Reagan svojím pôvodom reprezentoval v Republikánskej strane prúd, ktorý bol vždy výrazne antikomunistický, v praxi sa však staval aj proti „zahraničným pletkám“ a často javil tendenciu k izolacionizmu. Republikánski antiko-

munisti vrátane Joe McCarthyho kritizovali demokratov na čele s Trumanom a Achesonom za to, že v morálnych zásadách boli príliš zmierliví ku komunistom, najmä preto, že to korumpovalo domácu americkú spoločnosť. Súčasne sa stavali proti väčšine praktických opatrení, ktoré sa podnikali v zápase s komunizmom v zahraničí. Nebude náhoda, že Pat Buchanan, najvýraznejší predstaviteľ izolacionistov v súčasných republikánskych kruhoch, považuje za svoj vzor McCarthyho.

Žiadali „vytlačenie“ komunizmu, jeho úplné odstránenie a vykázanie z oblastí, ktoré zabal in-váziou alebo štátnym prevratom. Tým, že boli proti, alebo že iba vlažne reagovali na reálne pokusy obmedziť, no nie „úplne vyhladiť“ sovietsku a čínsku komunistickú moc, sa však ich antikomunizmus stával občas metafyzickým projektom. Povzbudil morálne zaniepanie, ale pretože všetko, čo nesiahalo na hranicu dokonalosti, sa považovalo za zbabelý kompromis, spomali skutočný intervencionizmus v zahraničí a poskytol tak antikomunistický figový list pre starší prúd izolacionizmu a opozície voči „nákaze“ „zahraničných vojen“. Podobné argumenty sa znovu objavili, keď čelili predstavitelia republikánov v Kongrese, ako napríklad Don Nickles, kritizovali Clintonovu administratívu za intervenciu v Kosove. Keďže Clintonov plán nebol dokonalý, ani dostatočne razantný, radšej sa nemalo podnikať nič.

Mimoriadna Reaganova schopnosť spočívala v tom, že spojil goldwaterovské morálne odsúdenie komunizmu so zmyslom pre pragmatizmus a s reálpolitikou, zdedenou od Nixona a Kissingera. Prezident Reagan ponúkol inšpiráciu a ambicióznou stratégiu; minister zahraničia Shultz zabezpečil páky moci. Chvilu trvalo, kým sa vypracovala syntéza. Dnes často zabúdame, že v prvých mesiacoch Reaganovej vlády odpor voči vymenovaniu neokonzervatívcov na zahraničnopolitické funkcie často pochádzal od republikána Jessa Helmsa. Helms tvrdil, že dôvodom jeho protestu bola poznačenosť Kissingerovým zmierňovaním medzinárodného napätia, a teda sa nedalo dôverovať, že by dostatočne tvrdo rokovali so Sovietskym zväzom o kontrole zbrojenia. V skutočnosti predstavoval Helms oživenie jadra republikánskeho izolacionizmu a jeho obáv, že ich hrdina Reagan siaha na ľudí z „Východu“ alebo z „Ivy League“ (v jednom období to boli bývalí demokrati), ktorí by mohli Ameriku zatiahnuť do

zahraničných vojen. Helms spájal túžbu po morálnom armagedone nad bezbožným komunizmom s nechúťou k skutočnému činu.

Neokonzervatívcov nemožno obviňovať z ústupkov voči komunistickej ideológii. Oni sami odmietli Nixonov a Kissingerov prístup do istej miery preto, že bol príliš cynický, príliš sa zameriaval na vyjednávanie s cudzími mocnosťami bez ohľadu na morálku, a teda neboli schopní apelovať na presvedčenie Američanov o ich úlohe vo svete. Elliott Abrams, Jean Kirkpatrick a ďalší s podobným zmýšľaním chceli byť bojovníkmi ideí, využiť americkú silu na pomoc víťazstvu dobra nad zlom. Súhlasili s Helmsom a ostatnými tradičnými konzervatívcami, že proces SALT bol pre USA často škodlivý. Ale z toho istého dôvodu boli liberálnymi internacionalistami z prúdu Truman-Acheson-Wilson. Mohli sa zriecť duchovnej čistoty morálneho armagedonu výmenou za čiastkové, ale skutočné víťazstvo nad sandinistami a Castrom, pomocou disidentským hnutiam ako bola Solidarita, či okliešťovaním sovietskej moci prostredníctvom jej zástupcov.

V skutočnosti Helms nechcel, aby sa americká sila použila v zahraničí – vyjadroval dávnú a hlbokú nedôveru v zahraničné angažovanie sa. Uprednostňoval koncentráciu Ameriky na sebaobranu, aby sa ubránila pred svetom, a preto podporoval Reaganov systém „hviezdnych vojen“. Bol proti zmluvám o kontrole zbrojenia, vrátane Reaganových dohôd INF a START, pretože nechcel, aby sa Amerika natrvalo zaplietla so Sovietskym zväzom – kontrola a monitorovanie takýchto dohôd by znamenalo stále spolupôsobenie USA a ZSSR. Helms chcel, aby USA odmietli SALT ani nie preto, že by chcel lepšiu dohodu, ale preto, že nechcel mať nič do činenia so zhubným komunizmom ako s partnerom. Naopak, neokonzervatívci chceli reformovať SALT tak, aby sa americká sila mohla vo svete účinnejšie predviesť. Ten istý spôsob myslenia, ktorý formoval Helmsov názor, bol aj v pozadí *faux pas* Boba Dolea o „vojnách demokratov“. Dokonca aj keď išlo o takého strašného nepriateľa, akým bol Hitler, pre Ameriku bolo lepšie zostať doma a ochraňovať vlastné slobody pred cudzou skazenosťou.

Izolacionistický prúd bol jednou dimenziou Reaganovej komplikovanej politickej osobnosti, ako sa vyvíjala počas mnohých rokov jeho vzostupu na prezidentský úrad. Námorníctvo o sile 200 lodí bolo jeho ďalšou stránkou. Reaganova

administratíva sa poučila od Nixona a Kissingera, že vojenská sila mení podstatu zahraničnej politiky a spojila ju s goldwaterovskou morálnou bezúhonnosťou tradičných konzervatívcov a s nenávisťou voči bezbožnému komunizmu. Bola to absolútna morálna pravda upravená tak, aby uspela v praxi, a dnes opäť vidíme jej veteránov v akcii v súvislosti s islamským terorizmom, ktorý Wolfowitz výstižne prirovnal k totalite. Tento poznatok nepochádza od Lea Straussa, ale je výsledkom tridsiatich rokov pokusov a omylov, úspechov a nezdarov a vyvíjajúceho sa postoja republikánov k udalostiam vo svete.

IV

Neexistuje teda nijaká spojitosť medzi Straussovým učením a zahraničnou politikou Bushovej administratívy? V skutočnosti je tu predsa len jedna veľmi dôležitá súvislosť. Je ňou pojem „režimu“ ako základu chápania politickej reality. Daniel Patrick Moynihan použil tento pojem a priamo uvádzal Straussov vplyv, keď bránil Spojené štáty ako síce nedokonalé, ale lepšie než iné alternatívy.

V práci *Nebezpečné miesto* (*A Dangerous Place*) Moynihan oceňuje Straussa za to, že na pozadí neúspechu rôznych verzií internacionalizmu v 20. storočí – či už to bolo v podobe Organizácie spojených národov alebo smrtonosnejšej verzie komunizmu a fašizmu – zdôrazňoval nevyhnutnosť súčasnej liberálnej demokracie vrátiť sa k tradičnejšiemu konceptu režimu alebo „osobitného spoločenstva“ a brániť nespornú legitimitu liberálnej demokracie, ako je stelesnená v národnom štáte v protiklade k rôznym formám tyranie, maskovanej údajnou progresívnou ideológiou. Na tomto základe Moynihan vyzýval Spojené štáty a ostatné liberálne demokracie na vytvorenie „strany slobody“ v OSN, aby sa postavili proti takým neprijateľným opatreniam, akým je prirovnávanie sionizmu k rasizmu. V súčasnosti spoznáваме Straussov dôraz na režim v pojme „zmena režimu“, ktorý pre Bushovu administratívu predstavuje jadro morálneho oprávnenia bojovať s terorizmom a so štátmi, ktoré ho podporujú, prostredníctvom zahraničnej vojenskej akcie.

Podobne ako ktorýkoľvek iný triezvy pozorovateľ aj Strauss veril, že demokracia je (podľa výroku Winstona Churchilla) najhoršou formou vlády, okrem všetkých ostatných. Ak jestvuje pevný vzťah medzi Straussovým učením a zahraničným postojom Bushovej vlády, ide

práve o tento princíp. Strauss veril, že sa dajú rozoznať lepšie a horšie režimy – že existuje niečo ako legitímna vláda v protiklade k nelegitímnym tyraniam. Uvedený rozdiel nie je iba kultúrnym predsudkom a nepredstavuje len isté historické presvedčenie, ktoré sa môže časom zmeniť. Rozdiel medzi legitímnou a nelegitímnou vládou, ako rozdiel medzi dobrom a zlom, je zakotvený v ľudskej podstate a dá sa vždy pochopiť rozumom. Netreba byť straussovcom, či byť ovplyvnený Straussom, aby sme zdieľali podobné názory. Strauss ich však energicky a presvedčivo obhajoval. Ak niekto obhajuje liberálnu demokraciu, ani zďaleka to nie je preto, že by si myslel, že je dokonalá, alebo bez nedostatkov. Nijaký objektívny pozorovateľ si však nemôže myslieť, že liberálna demokracia s jej nedostatkami a príliš častými vybočeniami od vlastných ideálov, nie je o nič lepšia ako brutálna tyrania, v ktorej zlo nie je vybočením, ale systémom. Keď liberálne demokracie ako Spojené štáty alebo Izrael páchajú nepravosti alebo nedodržia ľudské práva, dostávajú sa pod svoju mravnú úroveň. Keď sa takto správajú tyrani ako napríklad Saddám Hussajn, konajú úplne v súlade so svojimi normami. Nespravodlivosť v liberálnej demokracii je (príčasťo sa vyskytujúcou) výnimkou z pravidiel. Nespravodlivosť tyranie je jej jedinou normou.

Straussov argument o nadradenosti režimu a o rozlišovaní medzi legitímnou a nelegitímnou vládou vznikol na pozadí dlhotrvajúcej diskusie s marxistickým teoretikom Alexandrom Kojëvom a s jeho odsudzovaním nemeckého existencialistického filozofa a stúpenca nacizmu Martina Heideggera. Kojëve rád citoval Heideggerovu poznámku z roku 1935, že Amerika a Rusko sú „metafyzicky rovnaké“ – že nebol žiaden rozdiel, či niekto žil pod vládou Roosevelta alebo Stalina, lebo všetky údajné rozdiely medzi tyraniou a demokraciou pohltí a vyrovnal moloch globálnej technológie „alebo, ak prijmeme Kojëvov ekvivalent, univerzálny homogénny štát“. Strauss zavrhol podobný falošný internacionalizmus v komunistickom aj fašistickom variante, lebo svojím pôsobivým relativizmom podkopával občiansku slušnosť a schopnosť liberálnej demokracie ubrániť sa pred horšími formami vládnutia, aj keď si je vedomá vlastných nedostatkov.

Ťažko si možno predstaviť podstatnejší nedostatok miery, väčšiu nezrelosť a hlbšiu nezodpovednosť než bolo Heideggerovo stotožnenie liberálnej demokracie a totalitarizmu na základe

toho, že „globálna technológia“, dynamo modernizácie, pohltí všetky rozdiely medzi lepšími a horšími režimami, pričom takéto rozlišovanie vyhlásil za naivné. V rokoch, ktoré uplynuli od čias, keď to Strauss písal, sa však medzi našimi názorovými elitami čoraz pevnejšie zakoreňovali pokusy vyhnúť sa režimu na úkor údajných „globálnych“ trendov (či už ekonomických alebo sociálnych). Posadnutosť ľavičiarov nástrahami ekonomickej globalizácie a spásou, ktorú vraj sľubuje vznikajúca „globálna občianska spoločnosť“ hnutí aktivistov, často nie je nič viac ako sofistika slúžiaca jedinému cieľu: diskusia sa za žiadnu cenu nikdy nesmie stočiť smerom k obrane liberálnej demokracie ako lepšej alternatíve (napriek všetkým jej nedostatkom), než sú iné princípy politickej moci fungujúce v súčasnom svete. Lebo napokon, v skutočnosti všetci vieme, že neexistuje nič také ako americká liberálna demokracia – je to iba predvoj „impéria“, globálnej nadvlády technológie, ekonomickeho vykoisťovania a militarizmu, a teda príčina všetkých nepravostí, biedy a nešťastia na svete.

Ak má Strauss pre súčasné myslenie o zahraničnej politike nejaký význam, spočíva v pripomínaní, že sloboda a pokrok môžu fungovať iba v rámci moderného štátu s individuálnymi slobodami a so zastupiteľskými politickými inštitúciami, a že všetky politické hnutia, ktoré hlásajú schopnosť vytvoriť „globálny“ mier a spravodlivosť, sú v najlepšom prípade naivné a v najhoršom prípade vedú k ctíziadostivým univerzálnym tyranom, ako bol Stalin. Strauss to posudzoval správne už pred vyše tridsiatimi rokmi, medzičasom sa trendy, ktoré odsudzoval, značne vystupňovali, a preto sú jeho názory na túto tému aktuálnejšie a naliehavejšie ako kedykoľvek inokedy.

Spojitosť medzi Straussovým učením a Bushovou zahraničnou politikou sa teda stretáva iba na úzkej ploche, ale zároveň je veľmi intenzívna. Svojím dôrazom na porovnatelnú nadradenosť liberálnej demokracie nad tyraniou prispel Strauss (spolu s ďalšími filozofmi a štátnikmi) k zmene názorového ovzdušia, ktoré umožnilo Spojeným štátom a ich spojencom zvrhnúť Taliban a Saddáma Husajna. A ja som opäť hrdý, ak ma nazývajú straussovcom, pokiaľ sa tým myslí, že podporujem rozširovanie demokracie a jej víťazstvo nad tyranmi.

z anglického originálu preložila Viera Rybárová